

Monumentnummer*: 528267

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 27 december 2005
Kadaster deel/nr 82773/52

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Westdorpe	Terneuzen	Zeeland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Sas van Gent	K			1419
Sas van Gent	K			1007

Omschrijving**

Inleiding

De Zwartenhoekse zeesluis, ook wel 'Grote Petrus' genaamd, dateert uit 1788/89 en werd gebouwd toen de Canisvlietpolder opnieuw bedijkt werd. De nieuwe sluis was een drie kokerige, zelfsuerende uitwateringsluis die indien noodzakelijk ook als inundatiesluis kon worden gebruikt. Als bij vloed zeewater via de Braakman vanuit de Westerschelde richting de polder stroomde, gingen de deuren van de sluis dicht door de druk van het buitenwater. Bij eb gingen de sluisdeuren door de druk van het binnenwater weer open. Door de kokers van de sluis af te sluiten kon de polder in geval van dreiging onder water gezet worden.

Van oudsher kenden de drie kokers van de sluis telkens één schuif en twee houten puntdeuren die om een verticale as draaiden. De schuiven waren te bedienen met houten windassen die boven op de koker waren aangebracht. Aan beide zijden van de sluis waren bovendien pijlers met extra sleuven aanwezig voor de schotbalkkering. In 1803 werden de deuren vernieuwd, waarna in 1824 de schuiven werden vernieuwd. Daarna vond meerdere malen plaatselijk herstel plaats. In de loop van de negentiende en twintigste eeuw verloor de sluis door waterstaatkundige veranderingen in de omgeving langzaam maar zeker haar functie als uitwateringsluis. Lange tijd bleef zij echter als doorgang nog in functie. Daaraan kwam een eind door de aanleg van een nieuw afwateringssysteem in 1979.

Thans maakt de sluis als historisch object nog deel uit van de zogenaamde Sasdijk.

Het volgende moet hierbij worden opgemerkt. De Zwartenhoekse Zeesluis kende van oudsher een forse, natuurstenen sluitsteen aan de kant van de zee. Thans maakt deze sluitsteen met het jaartal 1789 en klimmende leeuw geen onderdeel meer uit van de zeesluis.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

ZWARTENHOEKSE ZEESLUIS. De uit baksteen opgetrokken sluis is 18 meter lang en bezit drie kokers van elk 2 meter 40 breed, gedekt door een halfroond gewelf. De frontmuur (zee- ofwel noordzijde) was van oudsher geheel met Escosijnse steen bekleed. Thans zijn alleen nog de twee buitenste kokers en de grondkeringen aan weerszijden van deze natuurstenen bedekking voorzien. Bij de middelste koker is alleen rode baksteen zichtbaar. De sleuven voor de schotbalkkering zijn hier verdwenen. Boven de kokers was van oorsprong een borstwering aanwezig waarin een jaartalsteen was opgenomen. Deze borstwering is thans geheel verdwenen. De steen met het jaartal 1789 en een leeuw erop is gespaard gebleven en bevindt zich thans bij particulieren.

Aan de polderzijde toont de sluiswand van oorsprong baksteen gecombineerd met natuurstenen elementen. Thans zijn de sluitstenen van de kokers nog van Escosijnse steen. In de sluitsteen boven de middelste koker is het jaartal 1788 aangebracht. Verder bestaan de restanten van de pijlers ten behoeve van de schotbalkkering alsmede de grondkering aan weerszijden van de sluis nog uit natuursteen. De borstwering boven de kokers van de sluis is verdwenen.

De gemetselde kokers zijn onderling verbonden met twee doorgangen. Iedere koker bezit een sleuf, waarin de schuif naar beneden gelaten kon worden, en uitsparingen, waarin de puntdeuren konden draaien. Thans bevindt zich in de rechter koker (vanuit het zuiden gezien) nog een schuif.

Waardering

De ZWARTENHOEKSE ZEESLUIS is van algemeen belang:

- vanuit architectuur- en bouwhistorisch oogpunt vanwege de vormgeving, ouderdom, constructie en materiaalgebruik;
- vanuit typologisch oogpunt als zeesluis en verdedigingswerk;
- vanwege de relatieve gaafheid;
- vanwege de zeldzaamheid;
- vanwege de landschappelijk-visuele waarde;
- vanuit cultuurhistorisch oogpunt vanwege de betekenis voor de waterstaatkundige en verdedigingsgeschiedenis van de provincie Zeeland, in het bijzonder voor de afwatering van de Canisvlietpolder.

Hoofdcategorie

Weg- en waterbouwkundige werken

Subcategorie

Waterkering en -doorlaat

Functie

Inundatiesluis (C)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument